

שיעור 874 - Hurricanes, Earthquakes, and other Emergencies שבת

- I. הנוגע להאריקין IRENE וגם רעידת אדמה וטארנידאו שהיו אצלינו בשנה זו בקירוב זמן יש שכתבו שאין לברך עליהם ועיין בקונטרס מרב אשר יעקב וועסטהיים מ"מ אם נקרה בשבת יש כמה שאלות הנוגע למעשה ויש עוד כמה שאלות הנוגע לשעת החרום בשבת ואבאר
- II. הקדמה להעניין - עיין ברש"י (סוכה כ"ט. ד"ה מפני) "כל מיני פורעניות הבאין בעולם יש להם לישראל לדאוג ולומר לא בא סימן זה אלא בשבילנו יותר משאר אומות מפני שהן רגילין ללקות יותר מכולם" וכן כתב רש"י (שמות ז - ג) לבני ישראל ליקח מוסר
- III. כלל גדול בידינו דוחי בהם ולא שימות בהם (ויקרא י"ח - ה) ודרשו וחי בהם לעולם הבא כי אם תאמר בעולם הזה והלא סופו מת הוא (רש"י ש"ס) ואיתא בירושלמי (יומא זגריסא חסת) דהשואל הרי זה מגונה דאין לישאל שאלה בפקוח נפש דעד שישאל וישיבו לו יבא החולה לידי סכנה והנשאל (שהוא הרב) ה"ז שופך דמים שהיה לו לידרוש ברבים דפקוח נפש דוחה את השבת ולא דרש
- IV. גדרי וכללי ספק פיקוח נפש
- (א) כל המאבד נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא (סנהדרין ל"ז).
- (ב) לא רק ודאי פיקוח נפש דוחה כל המצות אלא גם ספק (יומא פ"ג - פ"ה וש"ע שכ"ט - ז)
- (ג) גם אם יש ספק בעצם העובדה אם יחיה אח"כ מותר
- (ד) ספק פיקוח נפש אינו סתם ספק השקול אלא אפילו ספק ספקא וספק רחוק ואפילו שלוש ספיקות יחד
- (ה) אף שבפיקוח נפש אין הולכים אחר הרוב בכל זאת כאשר הדיינים חלוקים ביניהם הולכים אחר רוב הדיינים (מנחת חינוך ע"ח - סק"ז)
- (ו) הרודף אחר חברו להורגו אין הנרדף צריך לדקדק אם יכול להציל עצמו ע"י פגיעה באחד מאבריו אלא הוא רשאי להורגו משום שהוא בהול (שו"ת ריב"ש הל"ס)
- (ז) נזק של רבים מקילים כגון כיבוי גחלת ברה"ר (של"ד - כ"ז) וה"ה קוץ או זכוכית ברה"ר (ש"ס - ו) והוא מלאכה שאינה צריכה לגופה משא"כ נזק דיחיד (בה"ל רע"ח)
- (ח) עיין בערוך השלחן (ש"ט"ז - כ"ז) דאם ספק שהוא כלב שוטה אינו כשאר ספק אלא ספק בהעיקר וגם אסור להרוג שממית (spider) ואף אם תפול לתוך המאכל ג"כ מי יימר שהוא מסוכנת וגם יכולים לכסות המאכל ואיסורו מן התורה ע"ש
- (ט) עיין בתשובות וכתבים של החזון איש (מ"ח) דהודעה לציבור למהר למקלט (בשנת ת"ש) נחשב להצלת נפשות אך לזיהר ממלאכה דאורייתא בכל מאי דאפשר כיון שאין כאן שאלת נפשות לפנינו ובדברים רחוקים הרבה אין דנים כפיקוח נפש ותלוי כפי מדת הבטחון מ"מ המחמיר או המיקל בענין זה אין מוחין בידם מ"מ אין יכול לטעון שצריך שיפתחו כל החנויות בשבת בטענת הפסד כל הפרנסה ויבוא לפקו"נ או להתיר חקירות לאותה מכה בשבת דיש לשקול אם הנידון לביטול השבת הוי כחילול השם ובחילול השם יש דין יהרג וא"י וגם זה צריך שיקול הדעת (מעשה בחזון איש אחר המלחמה וגם זה נחשב ביטול שבת ולא נדחה)

V. עוד שאלות

- (א) **בשעה שבטלה שליטת המלכות** ויד רוצחים וגנבים שולטים הוי בודאי סכנה ומותר לחלל שבת בכל מלאכה וכדין כותים שצרו על עיירות ישראל (שכ"ט - ו)
- (ב) **לחלל שבת כשגנב הפורץ לדירה או אפילו אינו פורץ אבל עוסק בדבר מכיון שיש חשש שיתקוף את הנמצאים בה** מותר לכל אדם לטלפן למשטרה (שש"כ מ"א - כ"ה) ועיין במג"א (שכ"ט - סק"ה) דבאדם יחיד יניח ליקח את כל ממונו ולא יחלל את השבת ועיין בארחות חיים (סק"ו) שהקשה על המג"א מהבא במחתרת דמותר להורגו אף בשבת לכן צריך לומר דזה דוקא אם הגנב אינו רודף או חשש רודף דהבא במחתרת השכם להורגו אך מ"מ יכול בעל הבית להתנגד למענה הגניבה ולהיאבק עם הגנב אע"פ שע"י זה יחשב הגנב לרודף ואז גם יוכל בעה"ב להורגו אפילו בשבת דסברא הוא שאין אדם חייב לעמוד ולראות שגוזלים וחומסים כל רכושו (שם בשם הגרשז"א)
- (ג) **כל מה שמותר להציל מפני הדליקה מותר להציל ממים** ומשאר דברים המאבדים (של"ד - י"ט) ולכן אסור לומר לנכרי להציל (של"ד - כ"ה וכו') וע"ע ברמ"א (סעיף כ"ו) שכתב בזמן הזה שאנו שראויין בין א"י מותר לכבות דליקה בשבת מחשש סכנות נפשות והזריז הרי זה משובח מ"מ הכל לפי הענין ועיין בשו"ע (תק"ד - ה) וההג"ה (ס) דמותר לכבות דליקה אפילו בשבת בזמן הזה
- (ד) **קטן שאבד** ויש מקום לדאגה מותר להודיע המשטרה בטלפון (שש"כ מ"א - כ"ה) ועיין במ"ב (שכ"ח - ל"ח) דמותר לשבור הדלת שנעל בפני התינוק אפילו אם היא באופן שהיא איסור תורה דשמא יבעת התינוק וימות
- (ה) **הרואה בשבת תנועה חשודה** או אנשים חשודים או חפץ חשוד במקום שבני אדם יעברו שם יזעיק מיד את המשטרה וראייתי דמותר לכבות גחלת כדי שלא יוזקו בה רבים (שש"כ ג - מ"א - ס"ה) וע"ע בשו"ת רבי עקיבא איגר (ה - ס) דאחד מאלף יגיע לסכנה לא חשיב ספק סכנה ועיין בשערים מצויינים בהלכה (ז"ז - ז) בשם הרמ"א (שכ"ט - ז) דהכל לפי הענין וכ"כ המג"א (שט"ז - כ"ג) בענין השממית ע"ש אמנם עיין עוד בשש"כ (ל"ז - הטרה ז) דכל דבר שהעולם חוששים לו משום סכנה הרי הוא בגדר סכנה ועוד יש אומרים דספק סכנה לכל הציבור נידון כספק גם אם הסכנה היא בסבורות נמוכות (רב מ.מ. פרבשטיין אנציקלופדיה רפואות 398-402) (c) כגון היזק דרבים היתירם אפילו איסור דאורייתא (ר"ן על הרי"ף שנת מ"ז: בשם הבה"ג והר"ח) (ה) וכגון ממון דרבים נחשב כפיקוח נפש (תוס' סנהדרין כ"ו ד"ה מי שרבו בענין שביעית ורמ"א יו"ד ק"ס - כ"ז בענין הלוואה ברבית) (ז) לרדת למקלט בעת מלחמה (חזו"א תשובות וכתבים מ"ח) (ח) להציל רבים ממיתה מותר לעבור גם על גלוי עריות (תוס' יומא פ"ג ד"ה מה) (ט) מותר לחלל שבת גם שהסכנה לא התחיל (שו"ע שכ"ט - ו) ולדעתי יש ספק פקוח נפש לרבים בהנ"ל ומחויב לזעוק מיד המשטרה
- (ו) **חוטי חשמל שנפלו ברחוב** ויש חשש שיגע בהם אדם מותר להזעיק את חברת החשמל על מנת להפסיק את הזרם ואין חיוב מעיקר הדין לעמוד שם במשך כל השבת וכמו שמותר לכבות גחלת כדי שלא יוזקו בה רבים (של"ד - כ"ז) מ"מ במילואים כתב דצ"ע דע"י הטלפון הוא מבעיר ומכבה אש כמה פעמים משא"כ בגחלת
- (ז) **בור ברה"ר שנקרא manhole** שהוא פתוח מותר לכסותו אפילו אם יש בו איסורי תורה ועיין ברמב"ם (י - י"ד) דהמחזיר דלת של בור חייב משום בונה מ"מ הוא ספק פיקוח נפש ומשום הזיקא דרבים התירו גם במלאכת דאורייתא
- (ח) **סגירת הגאז בתנור שיש בו electronic ignition** שנפתח באנוס יש להתיר לסגרו על ידי נכרי או קטן בשעת הדחק גדול ואולי ע"י ישראל בשינוי
- (ט) **נר דלוק שנפל על השלחן** צריך להגביה קודם שידלק משום דמותר לטלטל מוקצה במקום דאדם בהול על ממונו (שנת ק"ג) והר"ן (ס) והבה"ל (של"ז)

(י) איש שנשמע בביתו צלצול הטלפון בלי הפסק כגון לעשרה מינוטין יש אומרים שמותר להרימו ע"י נכרי או קטן או ע"י עצמו בשינוי (Rav Ribiat Pg.1210) והכל תלוי בהמצב ומ"מ נראה לי דאין להתיר בפרט בזמנינו שיש חברי הצלה ואבאר

VI. אם מותר להכניס עצמו לספק סכנה להציל חברו מודאי סכנה

(א) עיין בבית יוסף (ח"מ תכ"ו) שכתב בשם הגהות מיימני דצריך לסכן עצמו בשביל חברו כשהוא ספק סכנה וחבירו ודאי סכנה וחלק עליו דאם שניהם ת"ח או ע"ה ומכ"ש אם רק המציל ת"ח והניצל ע"ה אינו רשאי להכניס עצמו אפילו בספק פקוח נפש אך אם המציל אינו ת"ח כמו הניצל אז מותר להכניס עצמו אבל אינו מחויב אם לא ממדת חסידות אם ירצה וכ"כ הרדב"ז בספק זה כודאי ולא דמי להוריות (פ"ג) דכהן קודם ללוי דשאני התם דאינו מכניס עצמו לסכנה

(ב) עיין בשו"ת שבט הלוי (ה - קל"ז - ז) דאם עומד לפנינו פקוח נפש ודאית של חברו דלהכניס עצמו בספק פ"נ ע"פ הרוב בזה הוי הספק כודאי ואסור אבל כשהספק על פי הרוב נוטה להצלה אע"פ דבעלמא חייב לפקח על עצמו אבל הכא נדחה מפני ודאי של חברו והביא זה בשם הגהות מיימוניות לדעת כנה"ג ואנו פסקינן דזה רק מדת חסידות ולא חיוב

(ג) עיין באג"מ (יו"ד ג - קט"ד - ד) דאם הוא ודאי ימות ויהרג תחתיו אף שהאחר הוי ת"ח ובעל מעשים טובים מ"מ בסכנה ודאית לעצמו אסור אבל לספק סכנה אינו לחייבו ועכ"פ רשאי וזה שפפוס ולוליינוס אחים שאמרו על עצמם שקר שהם הרגו בת המלך כדי להציל את ישראל (תענית י"ח זרש"י) התם שאני משום דמצלת רוב עם ולכן הכל תלוי בהמצב ואבאר עוד

(ד) להציל מומר לחלל שבתות באופן שאין ספק להמציל - עיין בשו"ת מהר"ם שי"ק (ק"מ) דהרי הוא כישאל דאמרינן שמא התחרט ועשה תשובה וכמו שכתב בגמרא (קידושין מ"ט.) דחיישינן שמא הרהר תשובה בלבו וכ"כ השו"ת חת"ס (יו"ד שמ"ח) ועיין בשעמ"ב"ה (ז"צ - ח)

(ה) להציל נכרי באופן שאין להמציל שום סכנה - עיין באג"מ (ד - פ) דבזמנינו אם יש חשש איבה מצילין הנכרי אפילו ע"י איסור תורה

VII. אם צריך למוליך באוטו משום חשש סכנה כמו בנידן דידן בשבת עיין באג"מ (ד - פ) דיותר טוב ע"י נכרי כשמצוי ליקחנו תיכף בלא איחור שכן פסק הרמ"א (שכ"ח - י"ג) אמנם עיין באג"מ (ה - כ"ה) שכתב דהנכון לדינא דלא כהרמ"א וכ"כ הערוך השלחן (שכ"ח - ו-ז) דהלכה כהט"ז דלא ע"י נכרי אלא ע"י גדולי ישראל וצ"ע ומ"מ נראה לי בנידן דידן המצב כמו יולדת דאם הזמן אינו בהול נעשה ע"י נכרי

VIII. יסוד גדולה דאין שום דבר במקרה בעולם ועיין בברכות (נ"ט.) לא נבראו הרעמים אלא לפשוט עקמומיות שבלב האדם שנאמר (קסלת ג) והאלקים עשה שיראו מלפניו ועיין ברש"י (שמות ז - ג) דמדתו של הקב"ה שהוא מביא פורעניות על האומות כדי שישמעו וייראו (נפיה ג - ו) שמביא רעה לעולם במקום אחד שע"ז ניקח אנו בני ישראל מוסר לעצמנו ואסור לומר שזה מקרה ככתוב בפרשת בחקתי (כ"ו - כ"ח) ואם תלכו עמי קרי ולא תאבו לשמוע לי ויספתי עליכם מכה שבע כחטאתיכם - פירוש אם תלכו עמי קרי שתאמרו מקרה הוא ולא תשימו לב להיטיב דרככם ולכן איסור גמור לומר ש'9/11 או Irene הוא מקרה ואין שום שייכות לנו ועיין בפרשת עקב (י - ז') ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו ולא הבה אותו ולעבוד ... ובפרט בחודש אלול "אני לדודי ודודי לי" וזה קבלה טובה לאלול לחזק קשר שלנו בהבורא עולם המעשה ברב יחזקאל לוינשטיין ורב שלמה וולבה בענין דברי התעוררות ואבאר